

Фаховий медико-фармацевтичний коледж ПДМУ

Українська література

Осип Турянський *«Поза межами болю»*

для здобувачів освіти 2 курсу на основі БСО

ОПП Стоматологія ортопедична

ОПП Сестринська справа

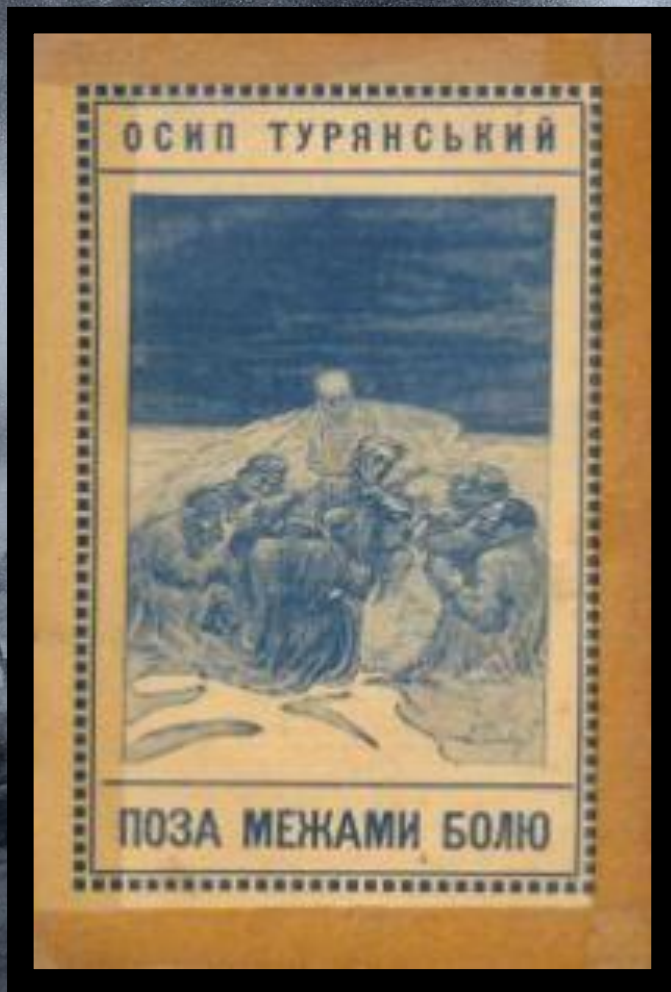
ОПП Фармація

Підготувала:

**Алла ЛИСЕНКО, к.пед.н.,
викладачка вищої
кваліфікаційної категорії**

Осип Турянський

«Поза межами болю»

*Поет мусить пройти найглибше пекло
буття й найвищі небесні вершини
людського щастя. Тоді його слово буде
хвилювати...*

*Прокляте те життя,
в котрому слабший мусить згинути,
щоб дужчий міг жити.*

Осип Турянський

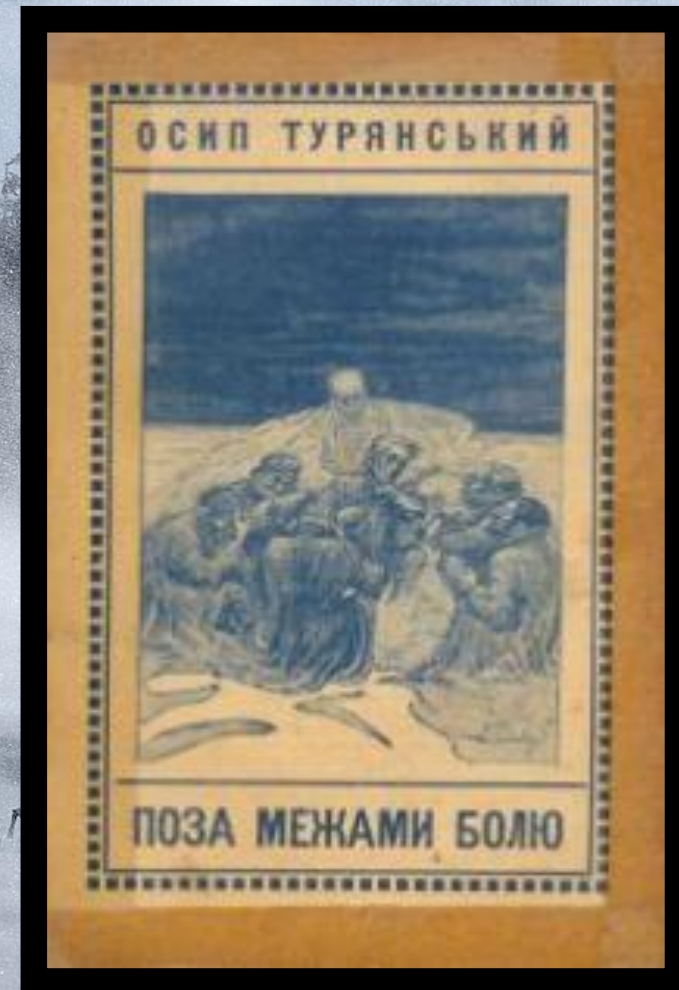
- Прокоментуйте вислови Осипа Турянського.
- Яким чином цей вислів пов'язаний із нашим заняттям?
- Чи можете спрогнозувати, про що говоритимемо сьогодні?

Мета: ознайомитися з життєвим і творчим шляхом Осипа Турянського; дослідити історичну основу твору «Поза межами болю», виконати його ідейно-художній аналіз; простежити на прикладі героїв, як формується воля до життя; визначити жанрову специфіку твору; розвивати аналітичне мислення студентів; пробудити патріотичний дух та любов до Батьківщини, виховувати інтерес до творчості письменника.

План заняття

- Короткі відомості про життєвий та творчий шлях письменника.
- Тема та сюжет твору «Поза межами болю» О. Турянського.
- Аналіз композиції повісті.
- Ідейно-художнє звучання образів.
- Жанрова специфіка твору.
- Значення в українській та світовій літературі.

Турянський Осип Васильович (Іван Думка)

народився

**22 лютого 1880 року в
селі Оглядів**

**(нині Радехівський район
Львівщини)**

Навчання в гімназії

Закінчивши сільську початкову школу, продовжив навчання у Львівській українській гімназії. Вивчав іноземні мови. На другому курсі утримував себе репетиторством.

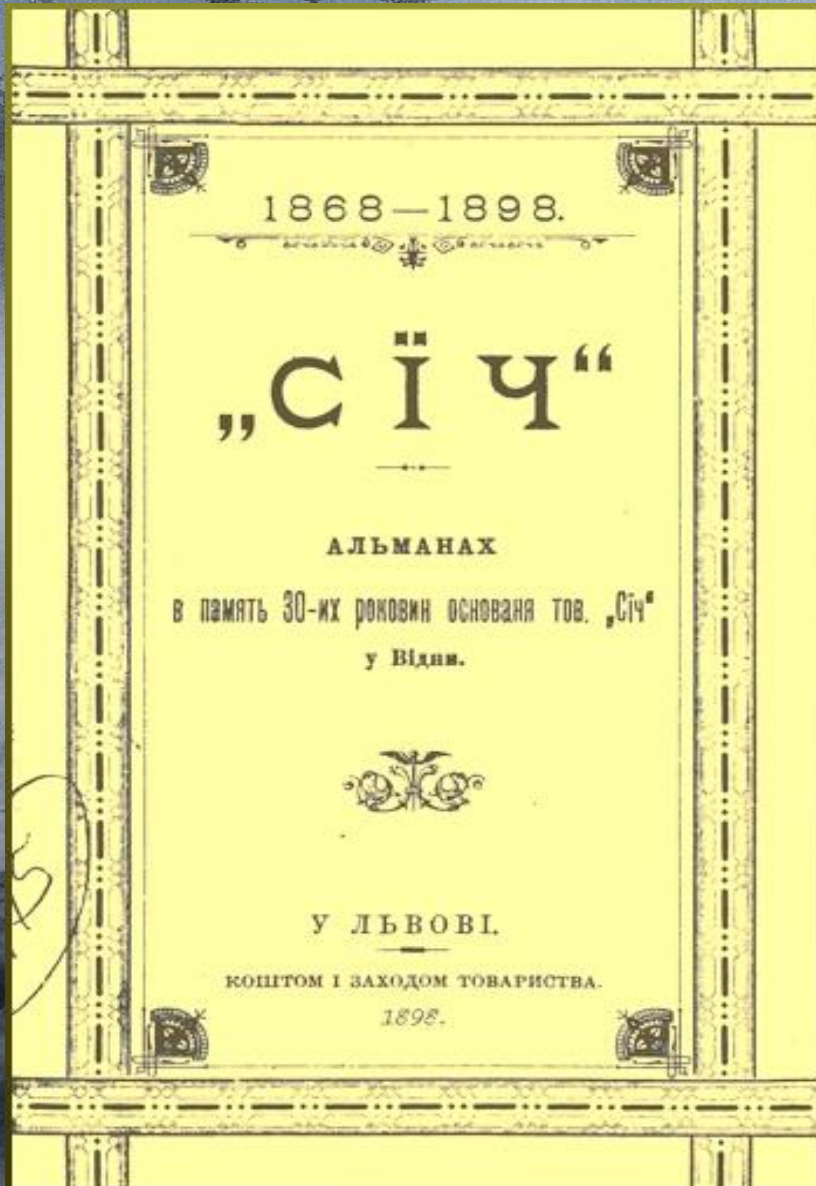
В останньому класі захопився нелегальною літературою, вступивши до підпільного студентського гуртка. Відверто висловлював свої погляди під час лекцій.

Віденський університет

1907 р. закінчив філософський факультет Віденського університету, згодом захистив докторську дисертацію. Під час навчання в університеті розпочав літературну працю. Брав участь у діяльності спілки “Січ”.

Початок творчого шляху

**1908 р. - з'явилися
перші оповідання про
важке життя селянства в
альманасі “Січ”.**

*Війна людей їсть, кров'ю запиває
(народне прислів'я)*

*Війна, війна! І знов криваві ріки!
І грім гармат, і шаблі дзвін.
Могили, сироти, каліки
І сум покинутих руїн*

Олександр Олесь

Перша світова війна (1914–1918 рр.)

глобальний збройний
конфлікт

38 держав

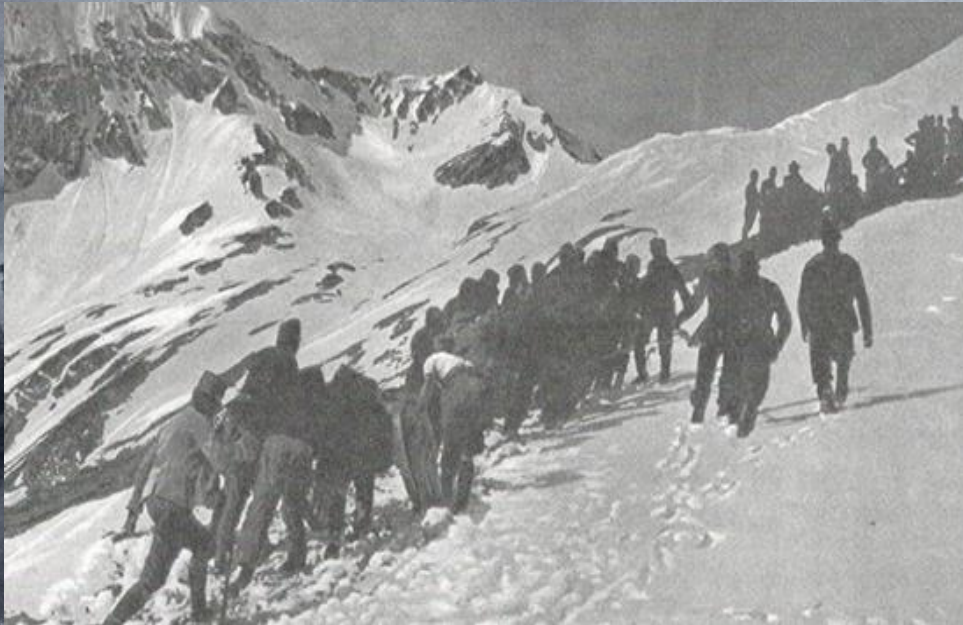
1,5 мільярди
населення

Карта Європи

Загинуло 10 мільйонів
людей

Війна і полон

Восени 1914 року Осип Турянський був мобілізований в австрійську армію й відправлений на сербсько-австрійський фронт.

1915 року потрапив у сербський полон. Узимку того ж року полонених етапом повели через Албанські гори. Серед них і письменник, який ішов цим жахливим шляхом у групі з сімома іншими вояками. Очевидно, йому судилося вижити, щоб розповісти світові про той аморальний, антигуманний злочин.

«Дорога смерті»

• *45 000 загинуло*

60 тисяч полонених

Сугестивна вправа «Асоціації»

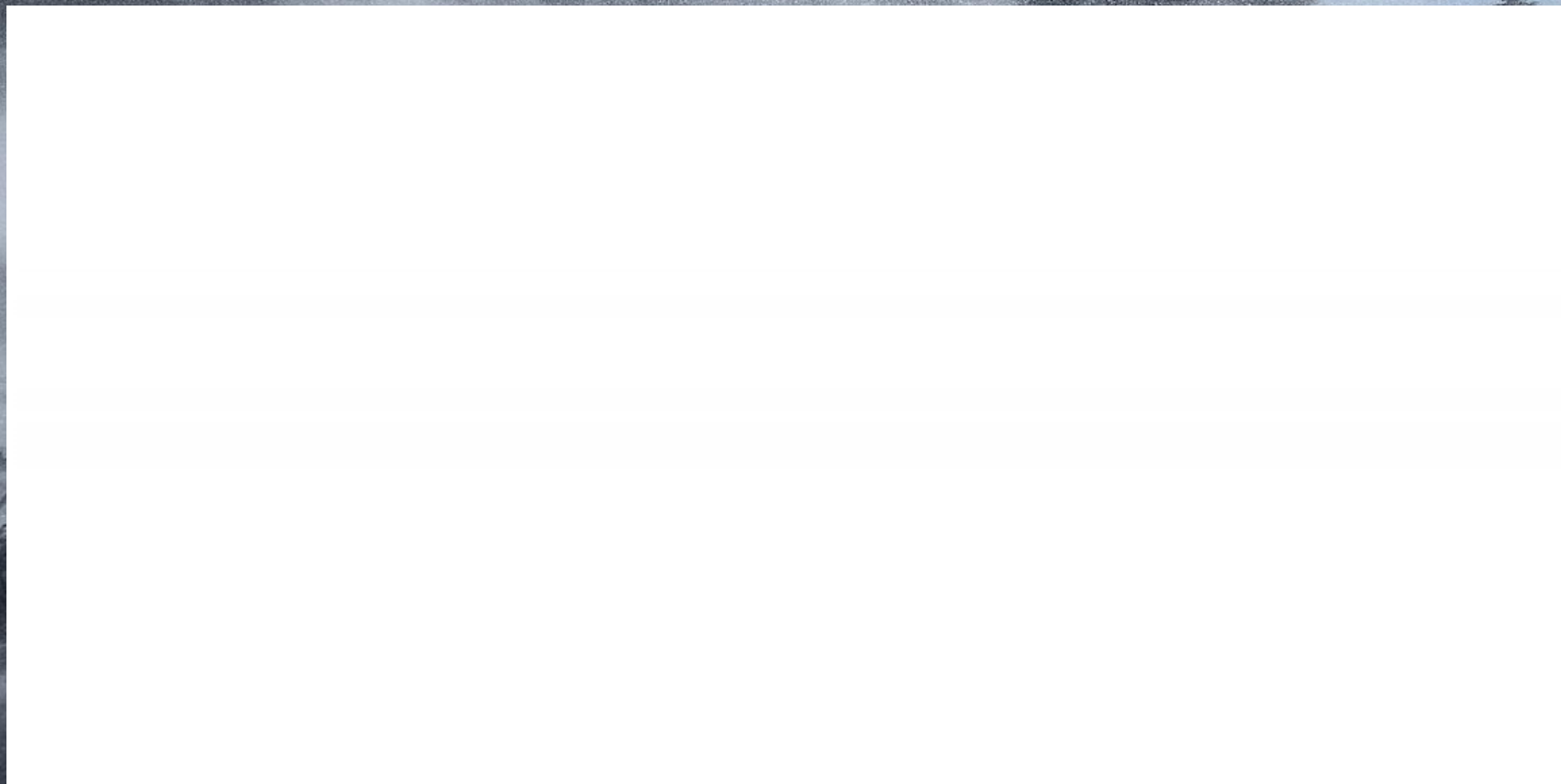

Автор невідомий. Ілюстрація до повісті О. Турянського «Поза межами болю». 1921 р.

Автор невідомий. Фото часів Першої світової війни

У 1915 р. з'являється пісня, народжена подіями Першої світової війни – *«Пливе кача»*. Сьогодні її знають всі українці. Вона стала широко відомою в Україні в 2014 р. під час подій **Революції Гідності**. Її вважають неофіційним гімном-реквієм за вбитими активістами Євромайдану, які увійшли в історію під назвою **«Небесна сотня»**.

Порятунок від смерті

Позаду пленталося семеро, приречених на смерть, серед них і Осип. Сербські лікарі серед замерзлих полонених несподівано помітили якісь слабенькі рухи. Людину повертали до життя, помістивши в холодну воду. Так полоненого доктора філософії Осипа Турянського врятували від смерті.

Залишившись військовополоненим, потрапив на італійський острів Ельба, відомий в історії місце заслання в 1814 році французького імператора Наполеона I Бонапарта. Перебуваючи тут, Осип Турянський пише публіцистичні статті, фейлетони, які надсилає до італійських часописів. Тут у 1917 р. пише поему в прозі «Поза межами болю».

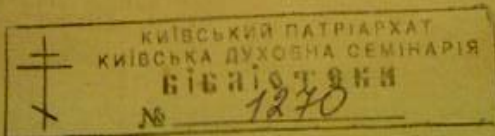
З бібліотеки
Анни Фігус-Ралько,
Вінніпег, Канада.

ПОЗА МЕЖАМИ БОЛЮ.

КАРТИНА З БЕЗОДНІ

НАПИСАВ

ОСИП ТУРЯНСЬКИЙ.

Накладом «Української Мистецької Накладні і Книгарні»
у Відні.

Склад в Книгарні Наукового Тов. ім. Шевченка у Львові.

ВІДЕНЬ—ЧІКАГО 1921.

Українська Мистецька Накладні і Книгарня «У-М.-НА»
Art. Publishing Company «UMNA»
Buch- und Kunstverlag «UMNA»

1918 р. – Австро-Угорська імперія розпалася, письменник виїхав до Відня, де викладав в університеті порівняльне право.

1921 р. - виходить друком повість «Поза межами болю», яка одразу отримала широкий розголос.

Книги автора

**Осип Турянський помер
28 березня 1933 року, його
скромно поховали на
Личаківському кладовищі
у Львові.**

Із передмови автора до віденського видання повісті

**“Тіні моїх товаришів
являються мені у сні й
наяву...Моя душа відривається
від життя, як осінній
пожовклий листок від дерева, й
лине далеко до моїх товаришів.
І згадую незабутнього
товариша Василя Романишина.
Друже мій! І ти вже не живеш...
Ні, я не можу, я не смію
мовчати!”**

**За мотивами повісті
«Поза межами болю»
1989 року знято
однойменний художній
фільм (режисер —
Ярослав Лупій).**

Паспорт твору «Поза межами болю»

Рік написання: 1917 (1917-1921)

2. Місце написання: італійський острів Ельба, табір для військовополонених.

3. Основа твору: автобіографічна. (Оглядівський – сам автор; прізвище утворене, мабуть, від назви його рідного села Оглядів)

4. Рік виходу в світ: 1921

5. Місто, в якому була видана повість: Відень

6. Роки, змальовані в творі: Перша світова війна.

7. Жанр: ативоєнна психологічна лірична повість-поема (поема в прозі); повість, ліричний роман (деякі літературознавці)

8. Тема: події Першої світової війни, перебування в полоні.

9. Ідея: пацифістське ставлення до війни; протест проти жахиття війни, осудження кровопролиття, яке вона принесла Європі, протест проти смерті невинних людей.

10. Гуманістична ідея, яка проймає твір: «Любов до життя і його вищих цінностей переможе смерть».

11. Основна думка твору: засудження війни й мілітаризму, утвердження нездоланності людського духу, сили розуму й волі до життя.

Сюжет і композиція повісті-поєми «*Поза межами болю*»

Композиція	Фрагментарна
Які фрагменти можна виділити?	Шлях смерті, танок смерті, країна Сонця, різдвяні свята, пісня вічності, мандрівка мерців.
Сюжетні елементи	Експозиція (переднє слово), зав'язка (убивство конвоїра і втеча семи бранців), розвиток дії (спроби вижити у нелюдських умовах), кульмінація (танок біля багаття), розв'язка (смерть шести бранців та порятунок Оглядівського).

Проблематика твору

- держава й людина;
- війна й людина;
- війна й політичні амбіції верхівки;
- влада грошей;
- збереження духовності й моральних цінностей,
- гуманізм і жорстокість
- життя і смерть
- воля людини та біологічні інстинкти.

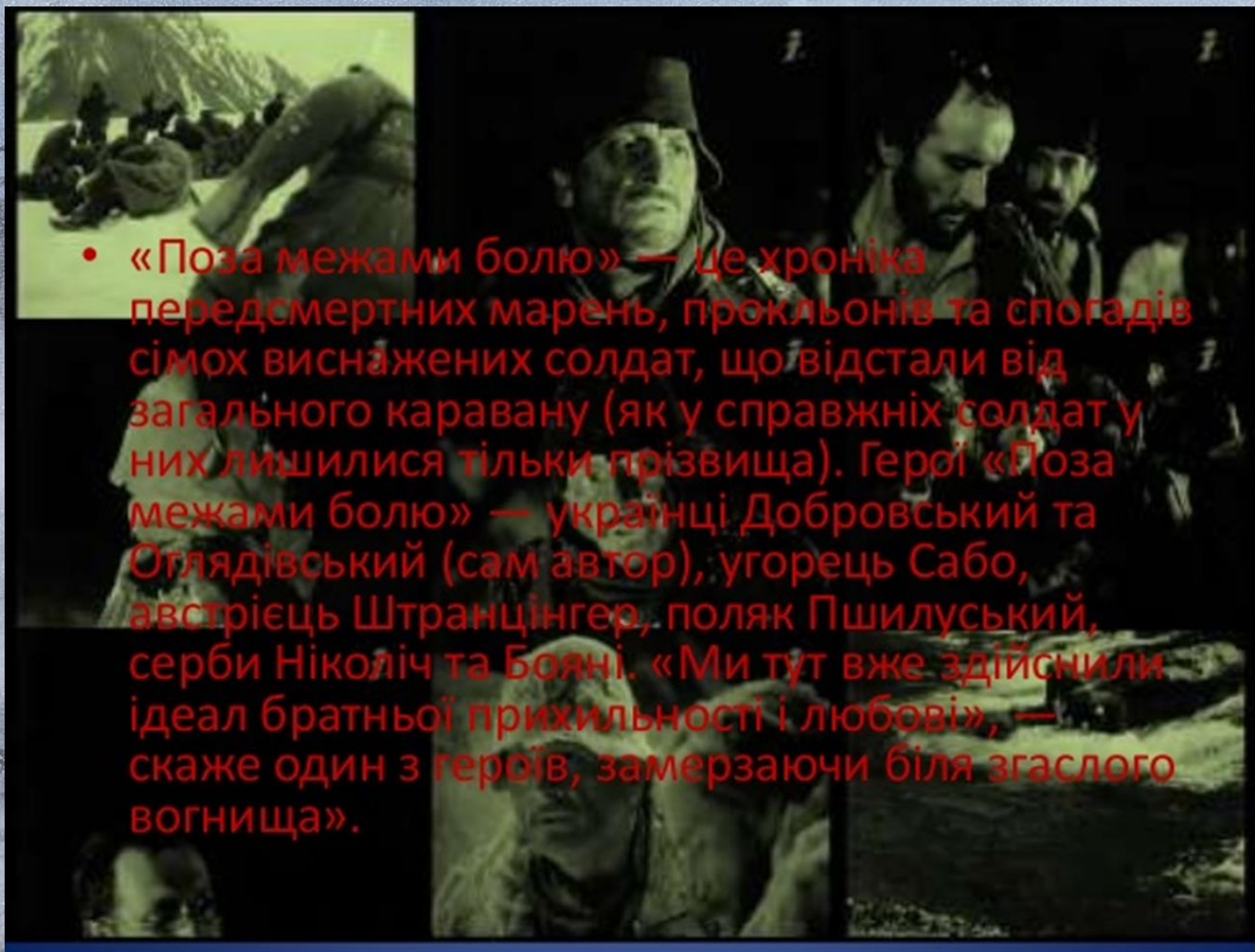
Сюжет та його особливості

У центрі сюжету — поневір'яння військовополонених, колишніх солдатів австрійської армії, сімох друзів у нещасті. Утікши від охоронців, чоловіки опиняються наодинці з дикою природою, де лише сніг, холод, голод і жодної живої душі. Найбільша небезпека для втікачів — замерзнути в лютий зимовий мороз. Письменник досить точно використовує оксюморон, щоб передати весь жах ситуації, в яку потрапили герої твору: *«Ідуть живі трупи по трупі природи»*. Раптом ніби саме собою назріває страшне рішення: хтось із них мусить померти, а решта розпалить вогнище з його вбогої одежини й таким чином урятується. Добровський зауважує: *«Прокляте те життя, в котрому слабкий мусить згинутися, щоб дужчий міг жити»*. І це стосується не лише їхньої ситуації, це проектується на весь недосконалий світ...

Характеристика образів - персонажів:

1. Сабо — угорець
2. Ніколич — серб
3. Бояні — серб
4. Пшилуський — поляк
5. Добровський — українець
6. Штранцінгер — австрієць
7. Оглядівський — українець

Характеристика Бояні

*Фізично
найслабший*

*Перед смертю
думає про матір*

*Мріє про швидку
смерть*

*Кадр із кінофільму «Поза межами
болю». Режисер Ярослав Лупій
«Укртелефільм». 1989 рік*

Характеристика Добровольського

*Оптимістичний
песиміст*

Сильний, гордий

*Любить
іронізувати*

*Кадр із кінофільму «Поза межами
болю». Режисер Ярослав Лупій
«Укртелефільм». 1989 рік*

*Не вірить у перемогу
добра над злом*

Характеристика Пшилуського

*«польський
шляхтич»*

*Перебуває в полоні
особимтої драми*

Не хоче жити

*Кадр із кінофільму «Поза межами
болю». Режисер Ярослав Лупій
«Укртелефільм». 1989 рік*

Песиміст

Характеристика образу Сабо

Песиміст

«Злий і глупий»

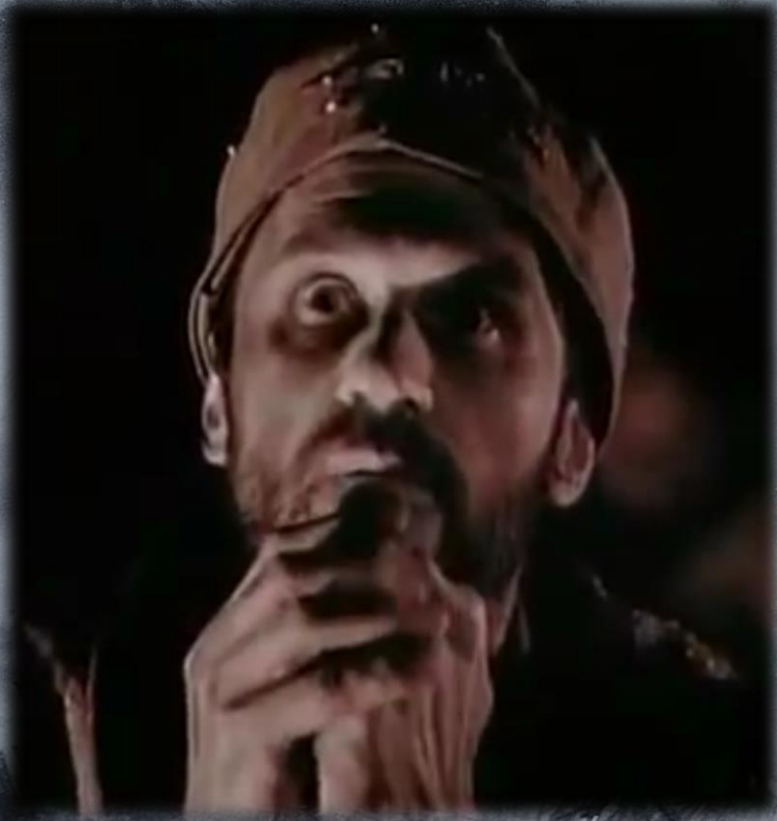
*Відвернув
самогубство Бояні*

*Кадр із кінофільму «Поза межами
болю». Режисер Ярослав Луній
«Укртелефільм». 1989 рік*

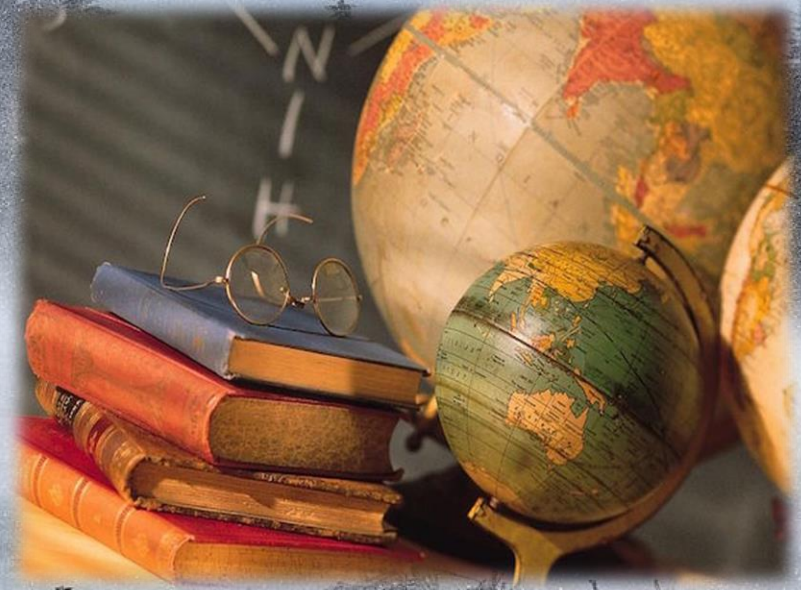
*Виразяє грубу волю
до життя*

Характеристика образу Ніколича

*Лагідний, м'який
характер*

*Живе для інших
та науки*

*Кадр із кінофільму « \Поза межами
болю». Режисер Ярослав Лупій
«Укртелефільм». 1989 рік*

Життєлюб

Характеристика образу Штранцінгера

Кадр із кінофільму «Поза межами болю». Режисер Ярослав Лупій «Укртелефільм». 1989 рік

Куля забрала в нього очі

Жертвує скрипкою

Мовчазний

Демонструє віру в творчі сили життя

Характеристика образу Оглядівського

*Кадр із кінофільму «Поза межами болю». Режисер Ярослав Луній
«Укртелефільм». 1989 рік*

Українець

*Надія – дружина
і син*

*Спокійний і
врівноважений*

*Вірить у перемогу
добра*

*Має велику
внутрішню силу*

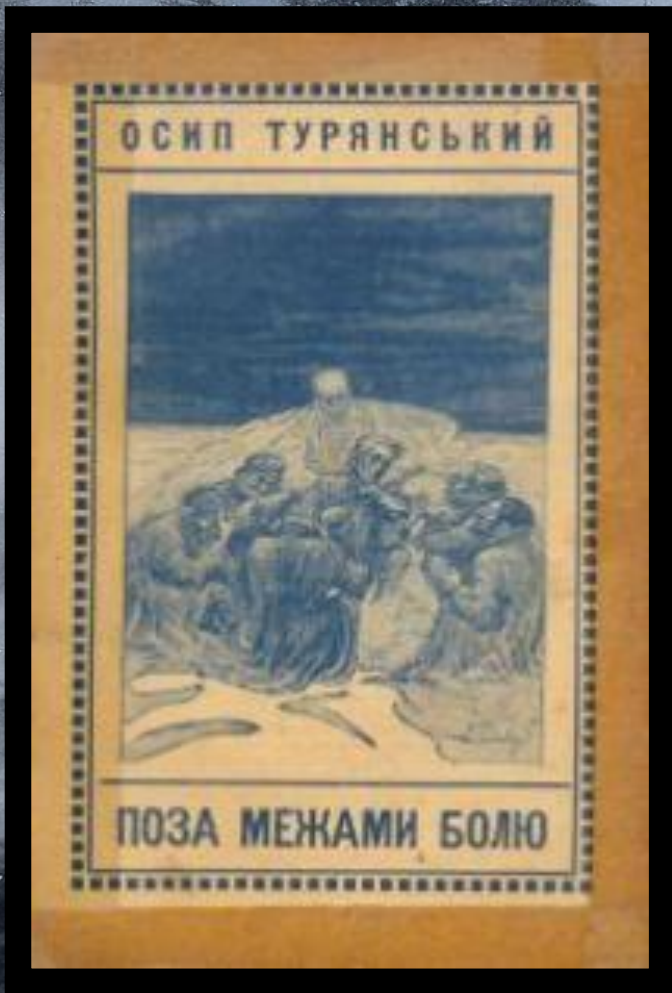
i+

Істини, які відкрив письменник і його герої

Істини, які відкрив письменник та його герої:

- Людина живе, доки є надія.
- Сім'я – опора, джерело енергії, сили.
- У слабкому тілі може бути слабкий дух.
- Треба вміти прощати.
- Гроші – папір, є речі набагато цінніші.
- Життя – найбільша цінність.
- За будь-яких обставин людина повинна залишатися людиною.

Образи-символи

Твір Осипа Турянського багатий на символічні образи:

син, дружина — символи життя, родини
різдвяні свята, як натяк на те, що Оглядівський має вижити; символ верхівства добра над злом
вогонь —, добробут.

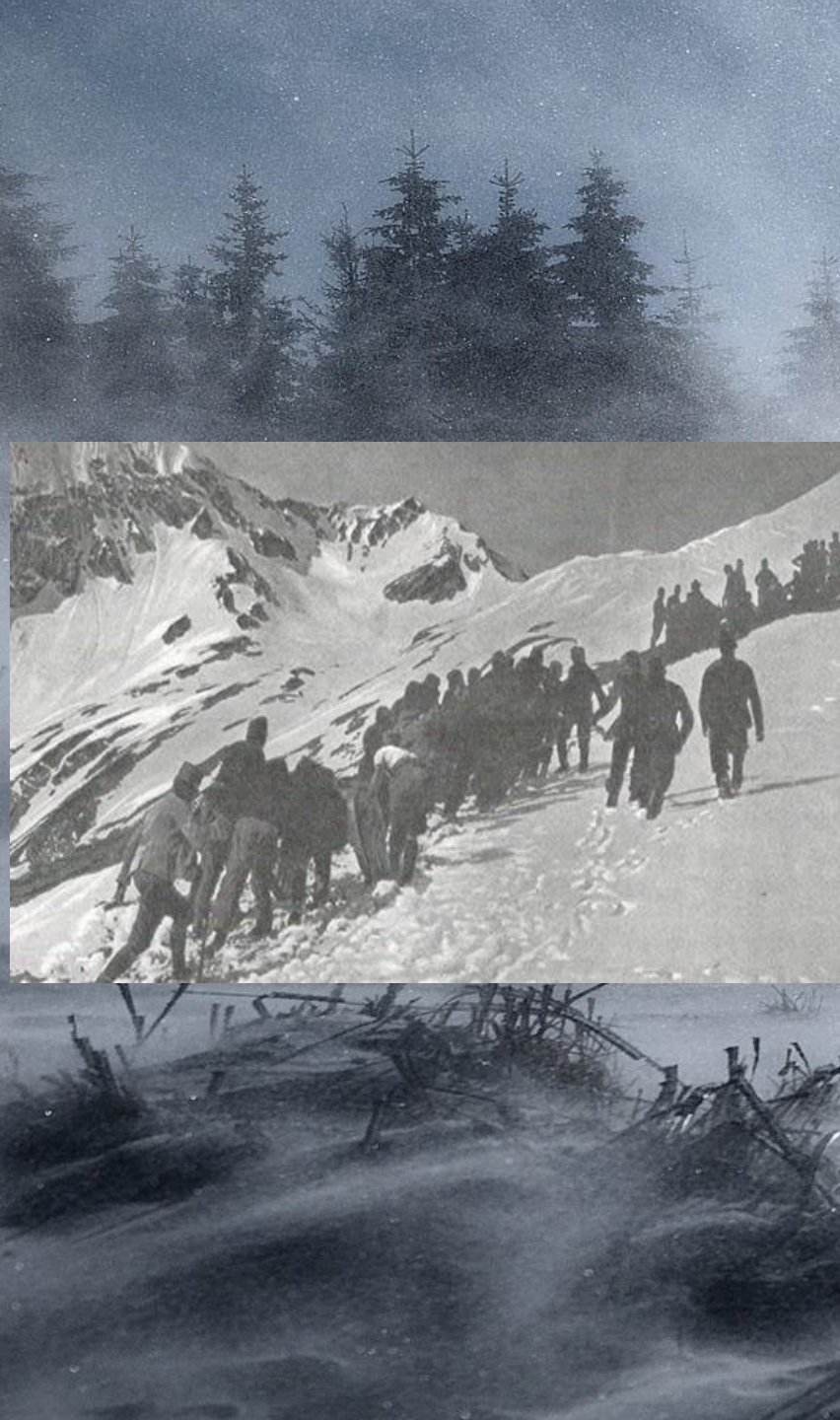
«Поза межами болю» — назва також символічна: опинившись у неймовірно трагічних ситуаціях, на межі виживання Оглядівський вірить у силу любові дружини і сина, які в його очах є світлою зорею, що веде його до перемоги. Він долає тяжкі обставини і виходить переможцем у двобої зі смертю, утверджуючи активний гуманізм, людські цінності

Жанр твору

Існують теоретичні роздуми літературних критиків стосовно генологічної самобутності твору, що увінчався найрізноманітнішими жанровими ореолами: «поема», «повість», «повість-поема», «модерна епопея», «поема-симфонія», «роман». Така концепція взаємозв'язку індивідуально-авторської творчості з категорією жанру зумовлена проблемою еволюційної самосвідомості культури ХХ ст., власне самим мистецьким життям з його намаганням відшукати власну форму вираження.

Найчастіше визначають жанр твору «Поза межами болю» як антивоєнна психологічна поема в прозі. За визначенням О. Турянського, «Поза межами болю» — повість-поема.

Вправа «Консультація» (робота із словником)

Поема в прозі (повість-поема) –

ліро-епічний твір, у якому наявний розгорнутий динамічний, напружений сюжет, використовуються ліричні та епічні засоби у відображенні дійсності, розкривається внутрішній стан героїв, паралельно з образами, що входять у розвиток сюжету, є образ ліричного героя; написаний у прозі.

*дуже виявлене
ліричне та
епічне начало;*

*велика роль
відведена
почуттям і
переживанням,
емоціям;*

*поема написана
ритмізованою
мовою з
використанням
інверсій;*

*події, пов'язані з життям
головного персонажа,
відбуваються на тлі подій
Першої світової війни.*

Стиль твору

«Поза межами болю» належить до напрямку класичного **експресіонізму** в розвитку української літератури початку ХХ ст., у якому мистецтво тісно пов'язане з реальністю, проте вираження знаходить через дослідження глибинних психологічних і душевних процесів, що відбуваються в людині. У творі Турянського зображено загострене суб'єктивне світобачення через призму переживань та емоцій автора в екстремальній ситуації.

.

Значення в українській та світовій літературі

«Поза межами болю» – це один з найяскравіших та, напевно, найстрашніших експресіоністичних творів в українській літературі періоду 20-30-х рр. ХХ століття, актуальність якого не підлягає сумнівам. Твір зумів зробити свого автора загальновідомим письменником в Україні, а також прославив його й за кордоном, спричинивши масове визнання Турянського як майстра психоаналізу, який детально зображує особистість кожного героя.

Як підкреслив колись німецький критик Роберт Плен, *«Поза межами болю»*... своєю ідеєю і своєю могутньою силою зображення переходить межі свого народно-українського походження і стає незвичайно цінним здобутком загальнолюдського духу»

Класика української літератури

Турянський О. В.
**ПОЗА МЕЖАМИ
БОЛЮ**

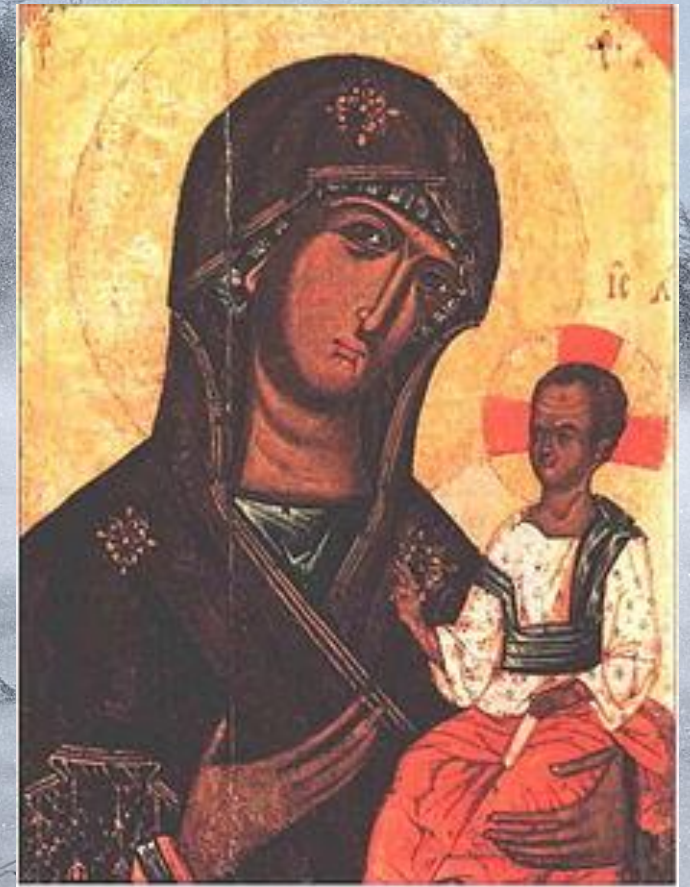
“Відкрита книга”

2012

Поміркуйте, як ці два твори мистецтва пов'язані з твором Осипа Турянського?

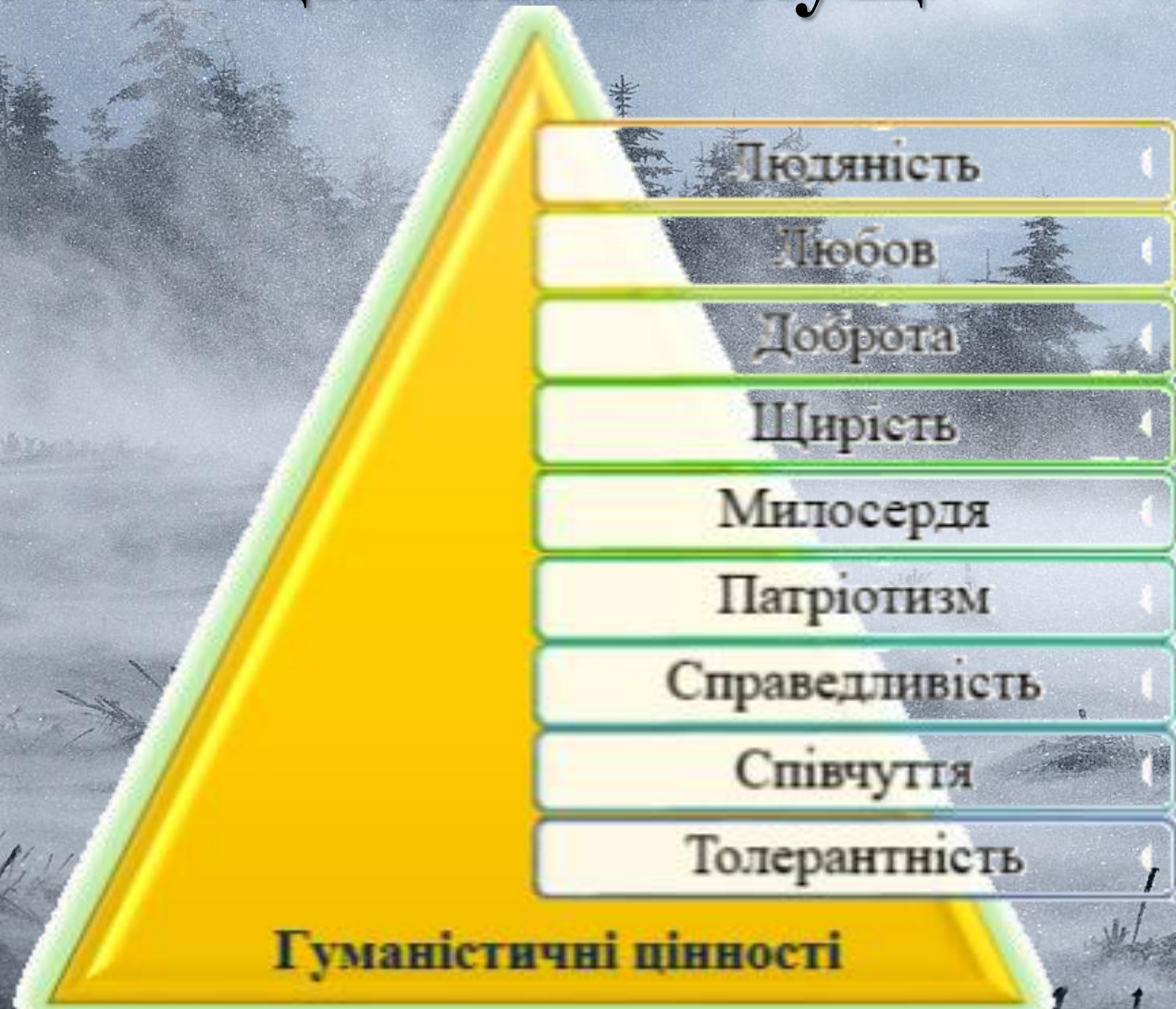

В. Верещагін «Апофеоз війни». 1871 р.

*Ікона «Богоматір Одигітрія
Волинська».
Перша половина XIV століття*

Вправа «Асоціативний куш»

Людяність

Любов

Доброта

Щирість

Милосердя

Патріотизм

Справедливість

Співчуття

Толерантність

Гуманістичні цінності

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- ✓ Із життя Осипа Турянського мені найбільше запам'яталося те, що...
- ✓ Прочитавши повість, я став (стала) інакше дивитися на...
- ✓ Я із захопленням ставлюся до такої риси характеру письменника як...

Перевірмо свої знання!

Літературний диктант

ОСИП ТУРЯНСЬКИЙ *«Поза межами болю»*

1. Кому присвятив повість-поему автор?
2. Яке слово повторюють тремтячі уста жахливих подоб людей, що блукають в албанських безвістях?
3. Що робили сербські вартівники з тими, хто падав на шляху?
4. Хто з героїв не розставався зі скрипкою?
5. Скільки товаришів утекло з сербського полону?
6. Кому належать слова: *«Люди для нас – гірше вовків»*?
7. Хто з друзів добровільно погодився вмерти заради інших?
8. Що придумали герої, щоб зігрітись та вибрати того, хто першим помре?
9. Кому здавалось, що маленька ручка сина тримає його у цьому житті?
10. Що просив Бояні перед смертю?
11. Де відбувалися події повісті-поеми?
12. Хто врятував оповідача від участі його друзів

Домашнє завдання

Для всіх

- Виписати характеристики героїв повісті-поєми «Поза межами болю».
- Подивіться художній фільм Ярослава Лупія «Поза межами болю».
<https://www.youtube.com/watch?v=v5c0YClZmx4>

Індивідуальне завдання

Що було для письменника...

вершинами людського щастя?

-

-

-

найглибшим пеклом буття?

-

-

-

Використана література:

1. Українська література. 11 клас. Навчально-методичний посібник: книга для вчителя / за заг. ред. Н.В. Химери. Біла Церква, 2019. – 219 с.

2. <https://dovidka.biz.ua/poza-mezhami-bolyu-kritika/>
https://ukrlit.net/textbook/11klas_4/28.html

3. <https://naurok.com.ua/prezentaciya-osip-turyanskiy-poza-mezhami-bolyu-245108.html>